

Değerler Eğitim Programının Anasınıfına Devam Eden Çocukların Değer Kazanımı Üzerine Etkisinin Çocuk Görüşlerine Göre İncelenmesi

Tuba Bakan*
Hakan Şahin**

Öz

Bu çalışma okul öncesi dönem çocuklarına yönelik bir değerler eğitim programı geliştirmek ve geliştirilen Okul Öncesi Değerler Eğitim Programının çocukların saygı, sorumluluk, dürüstlük, iş birliği, paylaşım ve arkadaşlık değerlerine olan etkisinin incelenmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın katılımcılarını Bursa ili Yıldırım ilçesinde bulunan devlet okuluna devam eden beş ve altı yaş grubu çocukları oluşturmaktadır. Araştırma; 22 çocuk kontrol, 21 çocuk da deney grubu olmak üzere toplam 43 çocuk ile gerçekleştirilmiştir. Haftada iki gün uygulanan bu program 24 oturumdan oluşmaktadır. Bu araştırma da ön test - son test kontrol gruplu seçkisiz desen uygulanmıştır. Bu çalışmanın sonucunda Okul Öncesi Değerler Eğitim Programı alan deney grubundaki çocukların ön test- son test çocuk formu verilerine göre değer kazanımlarının anlamlı ölçüde ($p<.01$) arttığı görülmüştür. Bu sonuçlara göre; hazırlanan Okul Öncesi Değerler Eğitim

* Yüksek Lisans Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Okul Öncesi Bölümü, İstanbul/Türkiye, bakantuba48@gmail.com, orcid.org/0000-0002-5784-7611

** Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Üniversitesi Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Okul Öncesi Öğretmenliği, İstanbul/Türkiye, hakansahin@istanbul.edu.tr, orcid.org/0000-0002-2787-6788

Programının çocukların saygı, iř birliği, arkadaşlık, dürüstlük, paylaşma ve sorumluluk değerlerini desteklemekte olduğu ve çocukların değer kazanımlarını olumlu yönde etkilediği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Okul öncesi eğitim, değer, değerler eğitimi, değerler eğitim programı.

The Investigation of Value Education Program Effects on Children Attending Preschool in Terms of Gaining Value

Abstract

This study was carried out to examine ‘the effect of the Pre-School Values Education Program for children who are five to six years and are attending to preschool on the value of respect, responsibility, honesty, cooperation, sharing and friendship. Participants of the study consist of children aged five and six who continue to state school located in the district of Yıldırım, Bursa. The research was conducted with a total of 43 children, 22 in the control group and 21 in the experimental group. This program, which is implemented two days a week, consists of 24 sessions. In this study, an unselected pattern with pretest - posttest control group was applied. In order to determine the permanency of the training, the children who were in the experimental group were re-applied the scales four weeks after the training program was completed. As a result of this study, it was found that the children in the experimental group who had received the Pre-School Values Program showed significant increases ($p < .01$) in value gains compared to pre-test-post-test child form data. According to these results, education programs supporting children’s values of respect, cooperation, friendship, honesty, sharing and responsibility were seen to positively affect children’s value acquisition.

Keywords: Preschool education, value, values education, values education program.

Giriş

Erken çocukluk dönemi çocukların tüm yaşam becerilerinin temellerinin atıldığı dönemdir. Aynı zamanda değerlere ilişkin bilgilerin ve değer edinimlerinin de kazanıldığı önemli bir dönemdir. Bu dönemde çocukların değer edinimlerinin eğitimle desteklenmesi çocukların sağlıklı ve uyumlu kişilik geliştirmeleri sağlanabilir.

Eğitimin tanımlarında öğrenmenin duyuşsal boyutuna vurgu yaptığı aynı zamanda öğrenmenin sağlıklı benlik ve ahlak gelişimi ile ilişkilendirilebileceği belirtilmektedir.¹ Ahlak gelişiminin öne çıktığı duyuşsal kuramlar, öğrenmenin doğasından çok sonuçlarıyla ilgilenmektedirler; yani davranışçı kuramlar öğrenmenin edimsel yönüyle, bilişsel kuramlar zihinsel yönüyle ilgilenirken; duyuşsal kuramlar ise öğrenmenin ahlak gelişimi gibi duyuşsal yönüyle ilgilenmektedir.² Bu nedenle büyük önem arz eden duyuşsal öğrenmeler, aynı zamanda bir değer kazanımıdır. Duyuşsal alandaki öğrenmelerin tümünde değerlerin kazandırılması ve içselleştirilmesi çok önemlidir. Birey, değerleri içselleştirdiği ölçüde onu benimseyerek ona göre davranır. Duyuşsal öğrenmelerde, en alt basamaktan yukarıya doğru çıkıldıkça kişide, tutarsızlığın ve olumsuz davranışların ortadan kalktığı ve son basamakta kazanılmış değerlerin bireyin hayatına yön veren rehber ilkeler haline geldiği, yani içselleştiği bilinmektedir.³ Bu nedenle duyuşsal alanla ilgili davranışların ve değerlerin tek sorumlusu okul olmamakla birlikte yine de okulda bu davranışların ve değerlerin kazandırılmasına yönelik eğitim programların ve uygulamaların mutlaka bulunması gerekmektedir.

Değer, bireyin yaşamında yol gösterici ilkeler olarak onu yönlendiren, önemi bakımından değişiklik gösteren, bazı durumlardan ziyade hedeflerdir.⁴ Değerler insanın aynasıdır. Farklılığımızı ve içimizdeki enerjimizi ortaya çıkaran bir güçtür. Ardımızda bıraktığımız bize ait emarelerdir. Değerlerimiz sahip olduklarımızın temeli ve varoluş sebebimize varmamızı sağlayacak köprü görevini sağlar. Değerler insanın en temel ve mutlak öğretileridir. Hayal ettiğimiz var oluş biçimi ve hayatımızın en önemli gücüdür. İyi ve güvenilir insan olma hali, diğer insanlara rol yapmadan iz bırakabilen tutumlar ve kişilikler oluşturmada değerler eğitiminin etkisi oldukça fazladır.⁵

1 Yüksel Özden, *Eğitimde Yeni Değerler: Eğitimde Dönüşüm*, 5. Baskı. Ankara: PegemA Yayıncılık, 2002, s.76.

2 Yüksel Özden, *Öğrenme ve Öğretme*, (5. Baskı). Ankara: PegemA Yayıncılık, 2003, s.28.

3 Mehmet Nuri Gömlüksiz, Ayşe Ülkü Kan, "Eğitimde duyuşsal boyut ve duyuşsal öğrenme". *Turkish Studies Dergisi*, 7(1), 2012, s. 1159-1177.

4 Shalom H. Schwartz, "Are there universal aspects in the structure and content of human values?" *Journal of Social Issues*, 50 (4), 1994, s.19-45.

5 Ahmet Çağlayan, A. *Ahlak pusulası: Ahlak ve değerler eğitimi*. İstanbul: DEM Yayınları. 2005, s. 91.

Değerler eğitimi, sosyal hayatın sistemli bir şekilde gerçekleştirilmesinde mühim bir rol oynamaktadır. Sosyal hayatta varolan insanları yasalar ve değerler bütünleştirir. Sosyal hayatın sistemli olabilmesi sadece kanunlara uymakla olmaz. Toplumda ortak değerler, gelenek ve göreneklerin katkısına da gerek duyulur. Yani değerler olmadan toplum da düzen sağlanamaz. Örneğin doğruluk, sevgi saygı, misafirperverlik, hoşgörü, güçsüzü koruma gibi değerler yasalarla benimsetilemezler.⁶ Lickona (1991)'ya göre, değerler eğitiminin temellendirilmesi üzerine değerler eğitiminde okullara büyük bir sorumluluk düşmektedir. Eğitim alanında yaşanan münakaşalar da çoğunlukla değer kavramının aktarılıp aktarılmamasından çok hangi değerlerin, hangi modelle ve bireyi toplumda yok etmeden nasıl muvaffak olacağı noktasında sorun çıkmaktadır. Değerleri kapsamayan bir eğitim mümkün olamayacağı için soru “eğitim kurumları değer aktarmalı mı?” değil; “eğitim kurumları hangi değerleri aktarmalı?” ve “aktarılan değerleri nasıl iyi bir biçimde aktarabiliriz?” olmalıdır.⁷ Değerler eğitiminin içeriğinin incelenmesi göstermektedir ki değerlerden uzak bir eğitim düşüncesi olamaz. Eğitim değerlerin bir parçasıdır. Değerler soyut kavramlar olduğu için onları somutlaştırmanın en iyi yolu eğitim programlarından geçmektedir. Bu programları araştırıldığında seçilen değerleri ve bunların nasıl kazandırılacağı görülür.⁸⁻⁹ Bu görüşler doğrultusunda, okul öncesi dönem çocuklara; saygı, sorumluluk, işbirliği, arkadaşlık, paylaşma, dürüstlük gibi temel değerlerin kazandırılabilmesi söylenebilir.

Buradan hareketle; beş ve altı yaş çocuklarının gelişim özelliklerine uygun kazanım ve göstergeler yazılarak değerler eğitimi zemini oluşturmak amacıyla değerleri kazanmaları ve geliştirmelerine yönelik bir Okul Öncesi Değerler Eğitim Programı hazırlamak ve hazırlanan bu eğitim programının etkili olup olmadığının incelenmesi amaçlanmıştır. Bu bilgilerin ışığında, hazırlanan Okul Öncesi Değerler Eğitim Programı çocuklara uygulanarak, çocukların değer kazanımlarına olan etkisinin incelenmesi gerekmektedir.

6 Atalay Yörükoğlu, *Çocuk Ruh Sağlığı*, 5. Basım, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. 1983, s. 167.

7 Hasan Meydan, “Okulda değerler eğitiminin yeri ve değerler eğitimi yaklaşımları üzerine bir değerlendirme.” *Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1(1), 2014, s. 93-108.

8 Fatma Mızıkacı, *Değerler eğitimi ve eğitim programları*. 2015, s.6.

9 Özkan Sapsağlam, Esra Ömeroğlu, “Okul öncesi öğretmenlerinin eğitim programlarında değerler eğitimine yer verme düzeylerinin belirlenmesi.” *International Journal of Eurasia Social Sciences*, 6(21), 2015, s. 244-264.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Araştırmada Okul Öncesi Değerler Eğitim Programına katılan çocuklar ile bu programa katılmayan çocuklarının değer kazanımları arasındaki farkı ortaya koymak amacıyla gerçek deneme modellerinden olan “Ön test - Son test - Kontrol Gruplu Deneysel Model” kullanılmıştır. Deneysel araştırmalar, “değişkenler arasındaki neden- sonuç ilişkilerinin araştırıldığı ve değişkenlerin kontrol altında tutularak değişmelerin gözlemlendiği araştırmalardır” (Fraenkel ve Wallen, 1990; Mertens, 1998; Wiersma, 2000’den akt. Karakaya, 2012, s.79).¹⁰

Çalışma Grubu

Araştırmanın grubunu, Bursa İl Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı Yıldırım ilçesinde yer alan aynı mahallede bulunan ilkokul ve ortaokula bağlı anasınıflarına devam eden beş-altı yaşındaki 43 çocuk oluşturmaktadır. Çalışma grubunda yer alan çocukların tamamı normal gelişim gösteren ve özel bir gereksinimi bulunmayan çocuklardır. Çalışma grubunun oluşturulması için öncelikle amaçlı örnekleme yönteminin bir türü olan benzeşik örnekleme yöntemi ile çalışma grubu belirlenmiştir. Benzeşik örnekleme; örneklemede evreni temsil edecek “Tipik” olan belirleyici grubu bulabilmektir (Galtung, 1967 ve Smith, 1975’den akt. Karasar, 2016, s.156) Evrenin benzerliği arttıkça, araştırmaya dahil edilecek olan belirleyici grubu bulmak kolaylaşmaktadır (Karasar, 2016, s.156).

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak çocuk ve anne-babalara yönelik soruları yer alan Genel Bilgi Formu ile “Okul Öncesi Değerler Eğitim Programının” anasınıfına devam eden çocukların sahip olduğu değerler kazanımlarını belirlemek için Neslitürk ve Çeliköz¹¹ tarafından geliştirilen “Okul Öncesi Değer Ölçeği Çocuk Formu” kullanılmıştır. Okul Öncesi Değer ölçeğinin çocuklar için hazırlanan formu görsel olarak hazırlanmış olan 18 farklı resimden oluşmaktadır. Hazırlanan formda kodlama cetveli bulunmaktadır. Kodlama cetvelinde 18 farklı kısa hikayeler yer almaktadır. Çocuklara resimler gösterilerek ve bu kısa hikayeler anlatılarak çocuklara kısa sorular sorulmaktadır. Çocukların sorulara verdikleri cevaplar doğrultusunda puanlama kısmında 0-1-2 puanları verilmektedir. görsel olarak hazırlanmıştır.

10 İsmail Karakaya, *Bilimsel araştırma yöntemleri*. A. Tanrıoğen (Editör). Anı yayıncılık. 2012, s. 79.

11 Seviye Neslitürk, Nadir Çeliköz, “Okul öncesi değerler ölçeği aile ve öğretmen formunun geçerlik ve güvenilirlik çalışması.” *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24, 2015, s. 19-42.

Okul Öncesi Değerler Eğitim Programının Hazırlanması

Bu araştırma kapsamında geliştirilen “Okul Öncesi Değerler Eğitim Programı”nın anasınıfına devam eden çocukların değer kazanımları üzerine etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Program hazırlanmadan önce, YDEP (Yaşayan Değerler Eğitimi Programı) 2000 yılından itibaren 64 ülke uygulanmakta olan ve UNESCO tarafından desteklenen, uygulandığı yerlerde önemli bir başarıya ulaşan YDEP detaylı bir şekilde incelenmiş ve Okul Öncesi Değerler Eğitim Programının oluşturulmasında temel alınmıştır. İlgili literatürün detaylı incelenmesi sonrasında değer teorilerinde ve araştırmalarında yer alan ortak değerlerden okul öncesi dönem çocuklarına aktarılacak önemli değer olarak saygı, sorumluluk dürüstlük, iş birliği, paylaşma ve arkadaşlık/dostluk değerlerinin öne çıktığı görülmektedir (Erkuş, 2012; Neslitürk ve Çeliköz, 2015). Literatür bölümünde açıkladığımız diğer değerlerin önemi de göz ardı edilemez ancak okul öncesi dönem çocuklarına etkinliklerle somutlaştırılarak kazandırabileceğimiz değerler olarak belirlediğimiz altı değer üzerinde çalışılması tercih edilmiştir. Okul öncesi dönem çocukları için uygun olduğu düşünülen değerler okul öncesi eğitim alanında uzman olan akademisyenlerin görüşüne sunulmuştur. Belirlenen bu değerler iş birliği, sorumluluk dürüstlük, saygı, arkadaşlık ve paylaşma değerleridir. Uzmanlardan seçilen değerleri anasınıfına devam eden çocuklar için hazırlanacak olan Okul Öncesi Değerler Eğitimi Programı ile çocuklara kazandırılıp kazandırılmayacağı noktasında değerlendirilmeleri istenmiştir.

Belirlenen 6 değer için kazanım ve göstergelerin yazılması aşamasında öncelikle Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan eski ve yeni Okul Öncesi Eğitimi Programlarındaki 36 - 72 aylık çocuklara yönelik olarak belirlenen amaç ve kazanımlar içerisinde kazanım olarak karşılığı olup olmadığına bakılmıştır ve Okul Öncesi Değerler Eğitim Programına uygun olan kazanımlar eğitim programında kullanılmak üzere alınmıştır. Eğitim programının diğer kazanımları ise ilgili literatür incelendikten sonra araştırmacı tarafından yazılmıştır. Okul Öncesi Değerler Eğitim Programı için hazırlanan 33 Kazanım ve 80 gösterge okul öncesi eğitim alanında uzman olan akademisyenlerin görüşüne sunulmuştur. Uzman görüşleri doğrultusunda yapılan düzeltmeler ve değişiklikler sonrasında 23 kazanım ve bu kazanımlara yönelik 77 gösterge eğitim programının kazanım ve göstergeleri olarak belirlenmiştir. Okul Öncesi Değerler Eğitim Programı Etkinlik planında; Kazanım ve göstergeler, Kullanılacak Yöntem ve Teknikler, Materyaller, Kavram ve sözcükler, Eğitim ortamının hazırlanması, Öğrenme süreci ve Değerlendirme süreçleri alt başlıklar olarak gösterilmiştir. Okul Öncesi Değerler Eğitim Programında yer alan 24 etkinlik planında etkinlik ismi ve türü

yazılmış ardından seçilen değere yönelik kazanım ve göstergeler yazılmış, etkinlikler sırasında kullanılacak materyaller, yöntem ve teknikler, kavram ve sözcükler belirtilmiştir. Daha sonra eğitim ortamında yapılacak düzenlemeler açıklanmış, öğrenme süreci ve etkinlikler ayrıntılarıyla anlatılmış ve değerlendirmenin hangi sorularla yapılacağı belirtilmiştir. Hazırlanan eğitim programı okul öncesi eğitim alanında uzman olan akademisyenlere gönderilmiş uzmanlardan alınan dönütlere göre gerekli düzeltmeler yapıldıktan sonra eğitim programı son haline getirilmiştir. Okul Öncesi Değerler Eğitim Programı 12 haftalık bir uygulama sürecinden ve 24 oturumdan oluşmaktadır. Eğitim programı uygulamaları haftada iki gün olmak üzere araştırmacı tarafından deney grubuna uygulanmıştır. Uygulamalar haftanın salı ve perşembe günlerinde yapılmıştır. Kontrol grubunda yer alan çocuklar normal eğitim programlarına devam ederken, deney grubunda yer alan çocuklara ise günlük eğitim programına ek olarak Okul Öncesi Değerler Eğitim Programı uygulanmıştır. Okul Öncesi Değerler Eğitim Programında Türkçe, oyun, müzik, fen, matematik, sanat, drama, okuma-yazmaya hazırlık gibi eğitim etkinliklerinin birbiriyle bütünleştirilerek uygulanması ve büyük grup küçük grup etkinlikleri şeklinde planlanmıştır. Etkinlikler çocukların yaparak ve yaşayarak öğrenmesini destekleyecek şekilde hazırlanmıştır.

Okul Öncesi Değerler Eğitim Programının Uygulanması

Okul Öncesi Değerler Eğitim Programı 12 haftalık bir uygulama sürecinden ve 24 oturumdan oluşmuştur. Eğitim programı uygulamaları 12 hafta boyunca ve haftada iki gün olacak şekilde gerçekleştirilmiştir. Gün içinde değerler eğitimi etkinlikleri 120-180 dakika arasında değişkenlik göstermiştir.

Kontrol grubunda yer alan çocuklar normal eğitim programlarına devam etmiş hazırlanan Okul Öncesi Değerler Eğitim Programı bu gruba uygulanmamıştır. Uygulamalar haftanın Salı ve Perşembe günlerinde yapılmıştır.

Okul Öncesi Değerler Eğitim Programı çocukların eğitimlerine devam ettikleri sınıflarında uygulanmıştır. Uygulamalardan önce etkinliklerde kullanılacak olan materyaller araştırmacı tarafından hazırlanarak herhangi bir sorun oluşmasına engel olunmaya çalışılmıştır. Sınıftaki tüm çocuklar aynı anda eğitime alınmıştır. Eğitimler 13.30-16:30 saatleri arasında uygulanmıştır.

Okul Öncesi Değerler Eğitim Programına başlamadan önce deney grubunun da yer alan çocukların öğretmeni ile bireysel görüşmeler yapılarak çocukların eğitim programının amacına ulaşabilmesi için eğitim günlerinde çocuklarının okula devamlarını sağlanmalarının önemi anlatılmıştır. Araştırmacı eğitim programını uygulamadan önce çocukları tanımak amacıyla beş gün boyunca çocuklarla gün-

lük etkinliklere katılmış, çocukları tanımaya çalışmış ve daha sonra haftanın iki günü birlikte etkinlikler yapılacağı söylenmiştir.

Araştırmacı etkinlikler başlamadan önce deney grubunda yer alan çocukların sınıfına giderek eğitim ortamını düzenlemiştir. Eğitim ortamı çocukların kendilerini güvende hissedebilecekleri ve etkinliklere rahatça katılabilecekleri şekilde düzenlenmiştir. Etkinlikler için gerekli materyaller araştırmacı tarafından anasına getirilmiştir.

Okul Öncesi Değerler Eğitimi etkinlikleri çocuklar kahvaltılarını yaptıktan sonra sınıfa girişleri sırasında başlatılmıştır. Araştırmacı eğitim etkinliklerine bazen dikkat çekici bir soru sorarak, bazen çocuklara bir materyal göstererek bazı zamanlarda ise sınıfa çeşitli görsel materyaller asarak başlamıştır. Böylelikle çocukların etkinliklere dikkatlerinin çekilmesi ve farkındalıklarının artırılması amaçlanmıştır. Etkinlik uygulamalarında, etkinlikle ilgili video ve fotoğraf çekimleri yapılmıştır. Etkinlikler büyük ve küçük grup etkinlikleri şeklinde gerçekleştirilmiştir. Etkinlikler sırasında tüm çocukların sorumluluk almalarına, aktif katılımına ve çocukların özgürce düşüncelerini ifade etmelerine dikkat edilmiştir. Günlük etkinlikler bittikten sonra günü değerlendirme zamanında çocukların etkinlikler hakkındaki düşüncelerini, etkinliklere katılma ve kazanımlara ulaşma düzeylerini öğrenmek amacıyla kapsamlı bir değerlendirme yapılmıştır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Okul Öncesi Değer Ölçeği (OÖDÖ) ve Genel Bilgi Formu aracılığıyla toplanan veriler, bilgisayara aktarılmış ve SPSS analiz programı kullanılarak analizler yapılmıştır.

Okul Öncesi Değerler Eğitim Programına katılan çocukların Spss programıyla ile normalliğin dağılımını test etmek amacıyla Shapiro-Wilk testi yapılmıştır. Okul Öncesi Değer Ölçeği Çocuk Formu puanlarında, uygulanan eğitimin etkisine bağlı olarak deney sonrasında bu eğitime katılmayan çocuklara göre farklılığın olup olmadığını test etmek amacıyla SPSS programıyla Mann-Whitney U testi kullanılmıştır. Grup içi ön test-son test karşılaştırmalarında ve son test kalıcılık testi karşılaştırmalarında Wilcoxon işaret testi kullanılmıştır.

Bulgular

Bu çalışmanın örneklemini oluşturan 43 çocuğun ve ailelerin demografik bilgilerine ait bulgulara göre; Deney grubundaki çocukların %28,57'sinin kız, %71,43'ünün erkek çocuklardan, kontrol grubunu oluşturan çocukların da yine % 40,91'inin kız, %59,09'unun erkek çocuklardan oluşmaktadır.

Tablo 1’de deney ve kontrol grubundaki çocukların Okul Öncesi Değer Ölçeği Çocuk Formu elde edilen ön test puanlarına ilişkin Mann-Whitney U testi sonuçları verilmiştir.

Tablo- 1. Deney ve Kontrol Grubundaki Çocukların Okul Öncesi Değer Ölçeği Çocuk Formu Ön Test Puanlarına İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Ön Test / Çocuk Formu		N	\bar{X}	Median	Min	Max	SS	Sıra Ort.	z	p
Sorumluluk	Deney	21	2,81	3	1	6	1,03	20,79		
	Kontrol	22	2,95	3	1	5	1,09	23,16	-0,657	0,511
	Toplam	43	2,88	3	1	6	1,05			
Saygı	Deney	21	2,52	3	1	5	1,08	21,33		
	Kontrol	22	2,59	3	1	4	0,91	22,64	-0,359	0,720
	Toplam	43	2,56	3	1	5	0,98			
İş birliği	Deney	21	1,81	2	1	4	0,75	19,33		
	Kontrol	22	2,23	2	0	4	1,11	24,55	-1,444	0,149
	Toplam	43	2,02	2	0	4	0,96			
Dürüstlük	Deney	21	2,1	2	0	4	0,89	20,62		
	Kontrol	22	2,27	2	1	3	0,7	23,32	-0,766	0,444
	Toplam	43	2,19	2	0	4	0,79			
Dostluk	Deney	21	2,43	2	2	3	0,51	17		
	Kontrol	22	3,09	3	2	4	0,81	26,77	-2,753	0,006*
	Toplam	43	2,77	3	2	4	0,75			
Paylaşım	Deney	21	2,57	3	0	4	1,03	22,55		
	Kontrol	22	2,5	3	1	4	0,86	21,48	-0,296	0,767
	Toplam	43	2,53	3	0	4	0,93			
Toplam Puan	Deney	21	14,24	14	9	21	3,11	19,52		
	Kontrol	22	15,64	16	9	22	3,89	24,36	-1,269	0,204
	Toplam	43	14,95	15	9	22	3,56			

$p > 0,05$

Tablo 1’de deney ve kontrol grubunda yer alan çocukların Okul Öncesi Değer Ölçeği Çocuk Formu ve alt boyutlarının ön test puanları arasındaki farklılığa ilişkin Mann-Whitney U Testi sonuçları için yapılan analizler sonucunda; “sorumluluk” alt boyutu, ön test puanlarının ortalamalarına bakıldığında, deney grubundaki çocukların puan ortalamalarının 2,81, kontrol grubundaki çocukların

puan ortalamalarının ise 2,95 olduğu görülmektedir. “Saygı” alt boyutu, ön test puanlarının ortalamalarına bakıldığında, deney grubundaki çocukların puan ortalamalarının 2,52, kontrol grubundaki çocukların puan ortalamalarının ise 2,59 olduğu görülmektedir. “İş birliği” alt boyutu, ön test puanlarının ortalamalarına bakıldığında, deney grubundaki çocukların puan ortalamalarının 1,81, kontrol grubundaki çocukların puan ortalamalarının ise 2,23 olduğu görülmektedir. “Dürüstlük” alt boyutu, ön test puanlarının ortalamalarına bakıldığında, deney grubundaki çocukların puan ortalamalarının 2,1 kontrol grubundaki çocukların puan ortalamalarının ise 2,27 olduğu görülmektedir. “Dostluk/ Arkadaşlık” alt boyutu, ön test puanlarının ortalamalarına bakıldığında, deney grubundaki çocukların puan ortalamalarının 2,43, kontrol grubundaki çocukların puan ortalamalarının ise 3,09 olduğu görülmektedir. Deney ve kontrol grubu ön test “Dostluk/Arkadaşlık” alt boyutu ortalama puanları karşılaştırıldığında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu belirlenmiştir. Deney grubunun çocuk dostluk/arkadaşlık ön test puanı kontrol grubuna göre anlamlı derecede düşüktür. “Paylaşım” alt boyutu, ön test puanlarının ortalamalarına bakıldığında, deney grubundaki çocukların puan ortalamalarının 2,57, kontrol grubundaki çocukların puan ortalamalarının ise 2,5 olduğu görülmektedir. Deney ve kontrol grubu ön test “Sorumluluk, Saygı, Dürüstlük, İş birliği, Paylaşım” alt boyutu puan ortalamaları karşılaştırıldığında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir. Okul Öncesi Değer Ölçeği Çocuk Formu (OÖÇDÖ) ön test toplam puanlarının ortalamalarına bakıldığında, deney grubundaki çocukların toplam puan ortalamalarının 14,24, kontrol grubundaki çocukların toplam puan ortalamalarının ise 15,64 olduğu görülmektedir. Deney ve kontrol gruplarının Okul Öncesi Değer Ölçeği Çocuk Formu ön test puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur ($z=-1,269$; $p>.05$).

Tablo 2’de deney ve kontrol grubundaki çocukların Okul Öncesi Değer Ölçeği Çocuk formundan elde edilen son test puanlarına ilişkin Mann-Whitney U testi sonuçları verilmiştir.

Tablo- 2. Deney ve Kontrol Grubundaki Çocukların Okul Öncesi Değer Ölçeği Çocuk Formu Son Test Puanlarına İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Son Test/ Çocuk Formu	N	\bar{X}	Median	Min	Max	SS	Sıra Ort.	z	p
Deney	21	4,48	5	3	6	0,98	28,14		
Sorumluluk Kontrol	21	3,14	3	1	5	1,01	14,86	-3,623	0,001*
Toplam	42	3,81	4	1	6	1,19			

Saygı	Deney	21	4,38	4	3	6	1,07	29,12		
	Kontrol	21	2,9	3	1	4	0,7	13,88	-4,263	0,001*
	Toplam	42	3,64	3	1	6	1,16			
İş birliği	Deney	21	4,29	4	3	6	1,1	28,93		
	Kontrol	21	2,81	3	1	4	0,75	14,07	-4,125	0,001*
	Toplam	42	3,55	3	1	6	1,19			
Dürüstlük	Deney	21	3,95	4	3	5	0,74	30,86		
	Kontrol	21	2,33	2	1	3	0,58	12,14	-5,14	0,001*
	Toplam	42	3,14	3	1	5	1,05			
Dostluk	Deney	21	4,71	5	3	6	0,78	29,05		
	Kontrol	21	3,38	3	2	5	0,86	13,95	-4,144	0,001*
	Toplam	42	4,05	4	2	6	1,06			
Paylaşım	Deney	21	4,38	4	3	6	0,8	30,81		
	Kontrol	21	2,57	3	0	4	0,87	12,19	-5,079	0,001*
	Toplam	42	3,48	3,5	0	6	1,23			
Toplam Puan	Deney	21	26,19	26	23	31	2,36	32		
	Kontrol	21	17,14	17	12	22	3,05	11	-5,559	0,001*
	Toplam	42	21,67	22,5	12	31	5,31			

*p<0,05

Tablo 2’de deney ve kontrol grubunda bulunan çocukların ölçekten aldıkları son test puan ortalamaları karşılaştırmaları için Mann-Whitney U Testi sonuçları için yapılan analizler sonucunda;“sorumluluk” alt boyutu, son test puanlarının ortalamalarına bakıldığında, deney grubundaki çocukların puan ortalamalarının 4,48, kontrol grubundaki çocukların puan ortalamalarının ise 3,14 olduğu görülmektedir. “Saygı” alt boyutu, son test puanlarının ortalamalarına bakıldığında, deney grubundaki çocukların puan ortalamalarının 4,38, kontrol grubundaki çocukların puan ortalamalarının ise 2,9 olduğu görülmektedir. “İş birliği” alt boyutu, son test puanlarının ortalamalarına bakıldığında, deney grubundaki çocukların puan ortalamalarının 4,29, kontrol grubundaki çocukların puan ortalamalarının ise 2,81 olduğu görülmektedir. “Dürüstlük” alt boyutu, son test puanlarının ortalamalarına bakıldığında, deney grubundaki çocukların puan ortalamalarının 3,95, kontrol grubundaki çocukların puan ortalamalarının ise 2,33 olduğu görülmektedir. “Dostluk/ Arkadaşlık” alt boyutu, son test puanlarının ortalamalarına bakıldığında, deney grubundaki çocukların puan ortalamalarının 4,71, kontrol grubun son test puan ortalamalarının 3,38 olduğu görülmektedir. “Paylaşım” alt boyutu,

son test puanlarının ortalamalarına bakıldığında, deney grubundaki çocukların puan ortalamalarının 4,38, kontrol grubundaki çocukların puan ortalamalarının ise 2,57 olduğu görülmektedir. Deney ve kontrol grubu son test “Sorumluluk, Saygı, İş birliği, Dürüstlük, Dostluk/ Arkadaşlık, Paylaşım” alt boyutu ortalama puanları karşılaştırıldığında; deney grubu ortalama puanının anlamlı derecede yüksek olduğu saptanmıştır. Okul Öncesi Değer Ölçeği Çocuk Formu son test toplam puanlarının ortalamalarına bakıldığında, deney grubundaki çocukların toplam puan ortalamalarının 26,19, kontrol grubundaki çocukların toplam puan ortalamalarının ise 17,14 olduğu görülmektedir. Deney ve kontrol gruplarının Okul Öncesi Değer Ölçeği Çocuk Formu son test puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu belirlenmiştir. Deney grubu ortalama puanının anlamlı derecede yüksek olduğu saptanmıştır.

Tablo 3’de Deney grubundaki çocukların Okul Öncesi Değer Ölçeği Çocuk Formu son test ve kalıcılık testi puanları arasındaki farklılığa ilişkin Wilcoxon İşaret Testi sonuçları yer almaktadır.

Tablo- 3. Deney Grubundaki Çocukların Okul Öncesi Değer Ölçeği Çocuk Formu Son Test ve Kalıcılık Testi Sorumluluk Puanları Arasındaki Farklılığa İlişkin Wilcoxon İşaret Testi Sonuçları

Deney/Çocuk Formu	N	\bar{X}	Me- dian	Min	Max	SS	Sıra Ort.	z	p	
Sorumlu- luk	Son Test	21	4,48	5	3	6	0,98	6,7	-0,462	0,644
	Kalı- cılık Testi	21	4,57	5	3	6	0,98	6,36		
Saygı	Son Test	21	4,38	4	3	6	1,07	5	-1	0,317
	Kalı- cılık Testi	21	4,52	5	3	6	1,21	5		
İşbirliği	Son test	21	4,29	4	3	6	1,1	5	-1,129	0,259
	Kalı- cılık testi	21	4,52	5	3	6	1,08	8,71		
Dürüstlük	Son Test	21	3,95	4	3	5	0,74	0	-2,714	0,007*
	Kalı- cılık Testi	21	4,43	5	3	6	0,93	4,5		

Dostluk	Son Test	21	4,71	5	3	6	0,78	7	-0,233	0,816
	Kalıcılık Testi	21	4,76	5	4	6	0,7	8		
Paylaşım	Son Test	21	4,38	4	3	6	0,8	4	-0,905	0,366
	Kalıcılık Testi	21	4,24	4	3	6	0,94	6		
Toplam Puan	Son Test	21	26,19	26	23	31	2,36	7	-1,3	0,194
	Kalıcılık Testi	21	27,05	27	20	33	3,44	11,5		

* $p < 0,05$

Tablo 3’de deney grubunda yer alan çocukların Okul Öncesi Değer Ölçeği Çocuk Formu son test ve kalıcılık testi puanları arasındaki 4,29, kalıcılık testi puan ortalamalarının ise 4,52 olduğu görülmektedir. “Dürüstlük” alt boyutu, son test puan ortalamalarının 3,95, kalıcılık testi puan ortalamalarının ise 4,43 olduğu görülmektedir. Son test ve kalıcılık test ortalama puanları karşılaştırıldığında, istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu saptanmıştır. Deney grubu dürüstlük alt boyutu kalıcılık testi puanının anlamlı derecede yüksek olduğu saptanmıştır. “Dostluk/Arkadaşlık” alt boyutu, son test puan ortalamalarının 4,71, kalıcılık testi puan ortalamalarının ise 4,76 olduğu görülmektedir. “Paylaşım” alt boyutu, son test puan ortalamalarının 4,38, kalıcılık testi puan ortalamalarının ise 4,24 olduğu görülmektedir. Son test ve kalıcılık test ortalama puanları karşılaştırıldığında, istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı saptanmıştır. Deney grubundaki çocukların okul öncesi değer ölçeği çocuk formu son test puan ortalamaları 26,19, kalıcılık testi puan ortalamaları 27,05 olduğu görülmektedir. Son test ve kalıcılık testi puan ortalamaları karşılaştırıldığında, istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p > 0,05$).

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Okul Öncesi Değer Ölçeği Çocuk Formu ön test sonuçları incelendiğinde, “Dostluk/Arkadaşlık” alt boyutu puan ortalamaları kontrol grubu lehine yüksek çıktığı görülmektedir. “Sorumluluk, saygı, iş birliği, dürüstlük, ve paylaşım alt boyutları ve ön test toplam puanları gruplar arası karşıştırmalarında deney ve kontrol grubu arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olmadığı görülmüştür. Sonuç olarak deney grubu ve kontrol grubu çocukların ön test puanları arasında

anamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir. Deneysel yöntemle yapılan bir araştırmada deney ve kontrol gruplarında yer alan katılımcılara ait ön test puanlarının birbirine yeterince yakın olması gerekmektedir (Kaptan, 1995, s. 85).¹² Araştırmada deney grubuna Okul Öncesi Değerler Eğitim Programı uygulanmadan önce, deney ve kontrol grubu çocukların birbirine yakın değerlere sahip oldukları söylenebilir.

Okul Öncesi Değer Ölçeği Çocuk Formu verileri son test puanlarının ortalamaları incelendiğinde, “Saygı, iş birliği, sorumluluk, dürüstlük, arkadaşlık ve paylaşım” alt boyutları ve son test toplam puanları gruplar arası karşılaştırmalarında deney ve kontrol grubu arasında istatistiksel olarak deney grubu lehine anlamlı farklılık olduğu görülmüştür. Okul öncesi değer ölçeği çocuk formu son test verilerine göre deney grubunda yer alan çocukların en fazla “dostluk/arkadaşlık” değerini edindikleri saptanmıştır. Arkadaşlık değerinin ardından sırasıyla sorumluluk, paylaşım, saygı, iş birliği, dürüstlük değerleri gelmektedir. Okul Öncesi Değer Ölçeği çocuk formu son test verilerinin deney grubu lehine yüksek çıkmasının, deney grubuna uygulanan Okul Öncesi Değerler Eğitim Programından kaynaklandığı söylenebilir.

Araştırma bulguları paralelinde sorumluluk değeri ile ilgili alan yazın incelendiğinde; Sapsağlam¹³ tarafından yapılan okul öncesi dönem çocuklarının değer algılarının çizdikleri resimler ve sözlü anlatımlarına göre incelenmesi çalışmasında, çocukların “sorumluluk” değerini olumlu algıladıkları çizimlerinden ve sözlü anlatımlarından anlaşıldığı kanıtlanmıştır. Aladağ¹⁴ tarafından yapılan araştırmanın sonucuna göre, değer öğretim programının deney grubu öğrencileri üzerinde sorumluluk değer düzeylerini olumlu etkilediği tespit edilmiştir. Saygı değeri ile ilgili alan yazın incelendiğinde; Bonnie¹⁵ tarafından yapılan çalışmada ise okul öncesi döneminde uygulanacak olan karakter eğitim programında, saygı, sorumluluk ve iş birliği gibi değerleri ele almıştır. Araştırmanın

12 Saim Kaptan, *Bilimsel araştırma ve istatistik teknikleri* (10. basım). Ankara: Tekışık Yayınları. 1995, s. 85.

13 Özkan Sapsağlam, “Okul öncesi dönem çocuklarının değer algılarının çizdikleri resimler ve sözlü anlatımlarına göre incelenmesi: Sorumluluk değeri örneği.” *Eğitim ve Bilim*, 42 (189), 2017, s. 287-303.

14 Soner Aladağ, “İlköğretim sosyal bilgiler öğretiminde değer eğitimi yaklaşımlarının öğrencilerin sorumluluk değerini bilişsel düzeyde kazanmalarına etkisi.” (Yayımlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü), Ankara.2009.

15 Bonnie Fixler, “A caring and sharing environment helps teach values in kindergarten students.” *Master’s Action Reseach Project*, Saint Xavier University And Skylight Professional Development Field Based Master’s Programme. 2000.

sonucunda çocuklarda gelişme olduğu belirlenmiştir. Ördek¹⁶ yapılan insancıl değerler eğitimi araştırmasında “saygı, sorumluluk ve merhamet gibi değerlerin kazanılmasında olumlu sonuçlarının olduğu” gözlenmiştir. İş birliği değeri ile ilgili alan yazın incelendiğinde; Morcom¹⁷ tarafından gerçekleştirilen çalışmada asosyal davranışları azaltmayı ve akran iş birliğini geliştirmeyi hedeflediği araştırmanın sonuçlarına göre, değer eğitiminin öğrencilerin ortak ihtiyaçlarıyla ilişkili olduğu, sosyal uygulamaların desteklendiği durumlarda, akran iş birliğinin etkili olduğu belirlenmiştir. Dürüstlük değeri ile ilgili alan yazın incelendiğinde; Wood ve Roach’ın¹⁸ çalışmasında ilkökul, ortaokul ve lise idarecilerinin %97’si dürüstlüğün okul programında olması gereken en önemli değerlerden biri olduğunu vurgulamaktadır. Erkuş’un¹⁹ okul öncesi öğretmenlerin değerlerle ilgili görüşlerini aldığı çalışmada dürüstlük sevgi, saygı ve sorumluluğun önüne geçmiştir. Ogelman ve Erten²⁰ tarafından yapılan araştırma da bunu desteklemektedir. Şahin’in²¹ anaokuluna devam eden beş ve altı çocuklarının sahip oldukları değerleri öğretmen görüşlerine göre incelediği çalışmada, çocukların en az edindikleri değer dürüstlük değeri olarak tespit etmiştir. Yapılan bu çalışma okul öncesi değer ölçeği çocuk formundan aldığımız sonuçlarla benzerlik göstermektedir.

Dostluk/Arkadaşlık değeri ile ilgili alan yazın incelendiğinde; Çokdolu²² tarafından yapılan çalışmada, öğrencilere verilen karakter eğitimi programı ile saygı,

-
- 16 Seval Ördek, “İnsancıl değerler eğitimi programının hayvan temalı etkinlikler aracılığıyla okul öncesi eğitimde uygulanması.” (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana. 2016.
 - 17 Veronica Morcom, “Scaffolding peer collaboration through values education: Social and reflective practices from a primary classroom”. *Australian Journal of Teacher Education*, 41(1), 2016, s. 81-99.
 - 18 Wood, R. W. and Roach, L. “Administrators’ perceptions of character education.” <https://cnx.org/contents/Cm9f2UkA@2/Character-Education-An-Histori.1999>.
 - 19 Süreyya Erkuş, Okul öncesi öğretmenlerinin okul öncesi eğitim programındaki değerler eğitimine ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dicle Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Diyarbakır. 2012.
 - 20 Hülya Gülay Ogelman - Hatice Sarıkaya, “Okul öncesi eğitimi öğretmenlerinin değerler eğitimi konusundaki görüşleri: Denizli ili örneği.” *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (29), 2015, s. 81-100
 - 21 Hakan Şahin, “Resmî anaokuluna devam eden çocukların öğretmen görüşlerine göre sahip oldukları değer düzeylerinin belirlenmesi.” *Turkish Studies Dergisi*, 12/28, 2017, s. 663-680.
 - 22 Nalan Çokdolu, “Karakter eğitimi programının ilköğretim 2. kademe öğrencilerinin çatışma çözme ve saldırganlık düzeylerine etkisi,” (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya. 2013.

dostluk dürüstlük, sabır, doğru davranış, yardım severlik, paylaşma, sorumluluk, adalet, liderlik gibi değerler ele alınmış ve öğrencilerin çatışma ve saldırganlık düzeyinde olumlu gelişmeler olduğu gözlenmiştir. Erikli²³ tarafından yapılan çalışmada; anasınıfına devam eden 5-6 yaş çocukları için hazırlanan okul öncesi değerler eğitimi programının çocukların saygı, sorumluluk, dürüstlük, iş birliği, paylaşım ve arkadaşlık değerlerine olan etkisini incelemesi amaçlanmıştır. Paylaşım değeri ilgili alan yazın incelendiğinde; Tatlı ve Güngöraytar²⁴ tarafından yapılan araştırma sonucuna göre paylaşmak, yardımseverlik, merhamet, sevgi, hoşgörü, vatanseverlik, iyilik, tutumluluk ve dürüstlük değerlerine ilişkin çocukların çizdikleri resimlerinin ve buna yönelik açıklamalarının birçoğunun değerler gerçek anlamına uygun olduğu görülmüştür. Literatürde yer alan araştırmalara ait sonuçlar, Okul Öncesi Değerler Eğitim Programının Anasınıfına Devam Eden Çocukların Değer Kazanımları Üzerindeki Etkisinin belirlenmeye çalışıldığı bu araştırmanın “deney grubu son test puanları ön test puanlarından anlamlı derecede yüksektir” bulgusunu desteklemekte ve benzerlik göstermektedir. Bu sonuçların bir program dahilinde gerçekleştirilen değerler eğitiminin önemini ve gerekliliğini ortaya koyduğunu gösteren ve araştırma bulgularını destekler nitelikte olduğu görülmektedir.

Okul öncesi değer ölçeği çocuk formu; deney grubu son test puanları ve kalıcılık testi puanları karşılaştırıldığında; “Sorumluluk, Saygı, İş birliği, Dostluk/ arkadaşlık, Paylaşım”, alt boyutları ortalama puanları arasında fark olmadığı saptanmıştır. Dürüstlük alt boyutu son test- kalıcılık testi puanı karşılaştırıldığında: kalıcılık testi lehine yüksek çıktığı saptanmıştır. Bu sonuçlar, aradan geçen zaman farkına rağmen “Okul Öncesi Değerler Eğitim Programının Anasınıfına Devam Eden Çocukların Değer Kazanımları Üzerindeki” etkisinin kalıcılığının devam ettiği söylenebilir. Alan yazına baktığımızda, Değerler eğitimi ile ilgili yapılan araştırmalarda; Neslitürk’ün²⁵ yapmış olduğu araştırmada; anasınıfına devam eden çocukların annelerine verilen Değerler Eğitimi Programının 5-6 yaş çocuklarının sosyal beceri düzeylerine olan etkisinin incelenmiş ve kalıcılık

23 Sultan Erikli, Okul öncesi çocukları için bir değerler eğitimi programının geliştirilmesi ve uygulanması. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara. 2016.

24 Sümeyya Tatlı – Güngör Aytar, “Okul öncesi dönem çocuklarının değerlere ilişkin algıları ve bunları ifade etme biçimlerinin incelenmesi”. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (2), 2017, s.331-354.

25 Seviye Neslitürk, “Anne değerler eğitimi programının 5–6 yaş çocuklarının sosyal beceri düzeyine etkisi.” (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya. 2013.

testi sonucunda da eğitimin etkisinin devam ettiği gözlenmiştir. Ada²⁶, yaratıcı dramaya dayalı değer öğretim programının değerler eğitimi üzerindeki etkisini incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmanın sonuçlarında ön-test, son-test ve kalıcılık testi sonuçlarına göre deney ve kontrol grubu arasında anlamlı fark bulunduğu saptanmıştır.

Bakan²⁷ yapmış olduğu araştırmada değerler eğitim programının anasınıfına devam eden çocukların değer kazanımlarını öğretmen ve aile görüşlerine göre etkisini incelemiş ve araştırma sonucunda Değerler Eğitim Programının çocukların değer kazanımlarında olumlu yönde artış olduğu görülmüştür. Yapılan bu çalışmalar Okul Öncesi Değer Ölçeği çocuk formundan aldığımız sonuçlarla benzerlik göstermekte ve desteklemektedir.

Öneriler

Nitelikli bir değerler eğitim programı hazırlanarak okul öncesi eğitim programına dahil edilmesi, bütünleştirilerek uygulanması önerilebilir. Değerler eğitim programı tüm rutin etkinliklerin içerisine yerleştirilerek değerlerin kazandırılması sağlanabilir. Okul öncesi eğitim programları düzenlenirken çocukların değer kazanımlarını desteklemek amacıyla değerlere yönelik yeni kazanımlar ve göstergeler hazırlanabilir. Programındaki etkinliklere değer kazanımlarını destekleyici örnek etkinlikler konabilir. Okul öncesi değerler eğitim programında “Sorumluluk”, “Saygı”, “İşbirliği”, “Dürüstlük”, “Dostluk\ Arkadaşlık”, “Paylaşım” değerlerine yer verilmiştir. Başka değerler eklenerek program geliştirilerek uygulanabilir. Okul öncesi döneminde değerler eğitimi almış çocuklar gözlemlenerek bu eğitimin onların gelecek yaşamları üzerindeki etkisi incelenebilir. Okul öncesi eğitim alan ya da alamayan çocukların değer kazanımları karşılaştırılabilir. Okul Öncesi Değerler Eğitim Program sürecinde uygulanan öğretim ilke ve yöntemler, farklı araştırmalarda da uygulanarak, bu yöntemlerin hangilerinin çocuklar üzerindeki etkisinin daha etkili olduğunu belirlemeye yönelik araştırmalar yapılabilir.

26 Ezgi Ada, Erken çocukluk döneminde yaratıcı drama yönteminin değerler eğitimine olan etkisinin incelenmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kastamonu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kastamonu. 2016.

27 Tuba Bakan, “Değerler eğitim programının anasınıfına devam eden çocuklarının değer kazanımları üzerine etkisinin incelenmesi.” (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul. 2018.

Kaynakça

Ada, Ezgi, “Erken çocukluk döneminde yaratıcı drama yönteminin değerler eğitimine olan etkisinin incelenmesi”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kastamonu, 2016.

Aladağ, Soner, “İlköğretim sosyal bilgiler öğretiminde değer eğitimi yaklaşımlarının öğrencilerin sorumluluk değerini bilişsel düzeyde kazanmalarına etkisi”, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2009.

Bakan, Tuba, “Değerler eğitim programının anasınıfına devam eden çocuklarının değer kazanımları üzerine etkisinin incelenmesi”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 2018.

Bonnic, Fixler, “A caring and sharing environment helps teach values in kindergarten students”, *Master’s Action Reseach Project*, Saint Xavier University And Skylight Professional Development Field Based Master’s Programme, 2000.

Çağlayan, Ahmet, “*Ahlak pusulası: Ahlak ve değerler eğitimi*”, İstanbul, DEM Yayınları, 2005.

Çokdolu Nermin, “Karakter eğitimi programının ilköğretim 2. kademe öğrencilerinin çatışma çözme ve saldırganlık düzeylerine etkisi”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya, 2013.

Erikli, Sultan, “Okul öncesi çocukları için bir değerler eğitimi programının geliştirilmesi ve uygulanması”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2016.

Erkuş, Süreyya, “Okul öncesi öğretmenlerinin okul öncesi eğitim programındaki değerler eğitimine ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Dicle Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Diyarbakır, 2012.

Gömlüksiz, Mehmet, Nuri, - Kan, Ayşe, Ülkü, “Eğitimde duyuşsal boyut ve duyuşsal öğrenme”, *Turkish Studies Dergisi*, 7 (1), 2012.

Kaptan, Saim, *Bilimsel araştırma ve istatistik teknikleri*, 10. bs., Ankara, Tekişik Yayınları, 1995.

Karakaya, İsmail, *Bilimsel araştırma yöntemleri*, ed. A. Tanrıöğen, Anı Yayıncılık, 2012.

Karasar, Niyazi, *Bilimsel araştırma yöntemi: kavramlar, ilkeler, teknikler*, 32. bs., Nobel Yayın Dağıtım, 2016.

Meydan, Hasan, “Okulda değerler eğitiminin yeri ve değerler eğitimi yaklaşımları üzerine bir değerlendirme”. *Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1 (1), 2014.

Mızıkacı, F., *Değerler eğitimi ve eğitim programları*, 2015. (https://www.researchgate.net/publication/281740741_degerler_egitimi_ve_egitim_programlari, sitesinden 10 Ocak 2018 tarihinde alınmıştır.)

Morcom, Veronica, “Scaffolding peer collaboration through values education: Social and reflective practices from a primary classroom”, *Australian Journal of Teacher Education*, 41 (1), 2016.

Neslitürk, Seviye, “Anne değerler eğitimi programının 5–6 yaş çocuklarının sosyal beceri düzeyine etkisi”, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2013.

Neslitürk, Seviye - Çeliköz, Nadir, “Okul öncesi değerler ölçeği aile ve öğretmen formunun geçerlik ve güvenirlik çalışması”, *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24, 2015.

Ogelman, Hülya, Gülay - Sarıkaya, Hatice, “Okul öncesi eğitimi öğretmenlerinin değerler eğitimi konusundaki görüşleri: Denizli ili örneği”, *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (29), 2015.

Ördek, Seval, “İnsancıl değerler eğitimi programının hayvan temalı etkinlikler aracılığıyla okul öncesi eğitimde uygulanması”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana, 2016.

Özden Yüksel, *Eğitimde Yeni Değerler: Eğitimde Dönüşüm*, 5. bs., Ankara, PegemA Yayıncılık, 2002.

_____, *Öğrenme ve Öğretme*, 5. bs., Ankara, PegemA Yayıncılık, 2003.

Sapsağlam, Özkan, “Okul öncesi dönem çocuklarının değer algılarının çizdikleri resimler ve sözlü anlatımlarına göre incelenmesi: Sorumluluk Değeri Örneği”, *Eğitim ve Bilim*, 42 (189), 2017.

Sapsağlam, Özkan - Ömeroğlu, Esra, “Examining the effect of social values education program being applied to nursery school students upon acquiring social skills”, *Educational Research and Review*, 11 (13), 2016.

Schwartz, Shalom, H, “Are there universal aspects in the structure and content of human values?” *Journal of Social Issues*, 50 (4), 1994. (<http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.15404560.1994.tb01196.x/full> sitesinden 10 Ocak 2018 tarihinde alınmıştır.)

şahin, Hakan, “Resmi anaokuluna devam eden çocukların öğretmen görüşlerine göre sahip oldukları değer düzeylerinin belirlenmesi”, *Turkish Studies Dergisi*, 12/28, 2017.

Tatlı, Selma, - Aytar, Güngör, “Okul öncesi dönem çocuklarının değerlere ilişkin algıları ve bunları ifade etme biçimlerinin incelenmesi”, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (2), 2017.

Wood, R. W - Roach, L. *Administrators' perceptions of character education*, 1999. (<https://cnx.org/contents/Cm9f2UkA@2/Character-Education-An-History>, 10 Ocak 2018 tarihinde alınmıştır.)

Yörükoğlu, Atalay, *Çocuk Ruh Sağlığı*, 5. bs., İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1983.